БЕЛАРУСЬ

ШТАДЗЕННАЯ ПОЛІТЫЧНА-ЭКОНАМІЧНАЯ І ЛІТЭРАТУРНАЯ ГАЗЭТА.

ГОД ВЫДАНЬНЯ І.
Падпіска на 1 м-ц: з перасыл. 15 р. без перас. 12 р.
АБВЕСТКІ: на 4-й страніцы прымаюцца па усіх мовах па звычайным цэнам.
Газэта выходзіць штодня, апроч дзен пасьлесьвяточных.
Рэдакцыя і Кантора: Менск, Міцкевічава вул., Беларускі Дом (б. Юбілейны).
Рэдактар прымае ад 12—1 гадз. Кантора адчынена ад 9 да 2 гад. і ад 5 да 7 гад.
Рукапісы павінны быць чытэльна напісаны.
Аплата прынятых рукапісау залежыць ад рэдакцыі.
Рукапісы назад не выдаюцца.
ЦАНА 1 МАРК.

№ 25 (52). Менск, Аўторак 18 лістапада 1919 г. № 25 (52).

АД РЭДАКЦЫІ.

Выдрукаваные у нашай газэце №№ 23 і 24) дэклярацыі беларускіх с.-р. і с.-д. носяць характар чыста інформацыйны і нічога супольнага з паглядамі рэдакцыі ня маюць.

Рэдакцыя.

Да агульнага ведама.

Я, маршалак Рады Беларускай Народнай Рэспублікі, абвяшчаю да агульнага ведама, што усе брыдкіе нагаворы па адрасу Рады Беларускай Народнай Рэспублікі есьць правакацыя цемных і нясумленных газэтчыкау. Сходы Рады адбываюцца публічна, і кожны грамадзянін можа сам прыйці і давядацца, што Рада бароніць дзяржауные інтарэсы беларускага народу. Яна дамагаецца, каб змучаны вялікі Беларускі Народ стау гаспадаром у сваім краю, каб ен адбудавау свае Беларускае Гаспадарство і перастау быць парабкам у сваіх суседау. Адгэтуль відаць, што усе тые людзі, што ганьбяць Раду у ваччу насяленьня, зьяуляюцца ворагамі Беларускага Народу і усяго Беларускага краю. Паганючы Раду перад вачмі насяленьня, яны тым адбіраюць у народу нашага яго адзіны правамоцны орган, каторы можа бараніць наш народ перад усім сьветам. І робіцца гэта дзеле таго, каб трымаць цябе, Беларускі Народзе, у цемнаце, зьдзеку і няволі.

Ня вер ім, Беларускі Народ! Слухай тых, хто гаворыць да цябе у тваей роднай мове, хто шануе Раду Беларускай Народнай Рэспублікі і хто хоча, каб ты, няшчасны Беларускі Народзе, адбудавау сваю Беларускую Дзяржаву і запанавау уладарным гаспадаром у сваей спрадвечнай зямельцы - Беларусі. Рада Б. Н. Р. дауно абвесьціла, што яна парывае усякую політычную сувязь з Маскоушчынай і будзе шукаць сабе політычных саюзьнікау у іншым месцы, але не у Расіі.

Няхай жыве Беларуская Дзяржава!

Няхай жыве Рада Беларускай Народнай Рэспублікі.

Маршалак Рады Б. Н. Р.

Язэп Лёсік.

Менск. 16/XI 1919.

Як навальніца.

Як ведама, усіх радных Рады Б. Н. Р. бальшавікі абвесьцілі без абароны закону. Гэта значыць, што дазвалялося кожнаму забіць раднага, калі траплялася зручнасць. Само сабою разумеецца, бальшавіцкая пагроза ніводнага раднага з беларусау не запалохала. Яны усе засталіся на месцы, у Менску, і нікуды невыязджалі. Выехала толькі Рада Народных Міністрау, аб чым паведамлялося абвесткамі, каторые потым зьдзіралі з слупоу і сьцен у Менску чырвонаармейцы. Застауся у Менску і старшыня Рады, каторы ласкава дазволіу мне зрабіць выпіску з яго дненьніка, у каторы ен заносіу думкі свае за дзень перад прыходам бальшавікоу. Вось што пісау 10-га сьнежня 1918 г.:

„10, XIII. 1918. Хадзіу па вуліцах і глядзеу, ці добра расклеена „Грамата Б. Н. Р. і абвестка аб выезьдзе Рады Міністрау у Вільню. Добра. Няма таго слупа, дзе-б ня было абвесткі з тэкстам: „*Да агульнага ведама!* Гэтым апавяшчаецца, што Рада Народных Міністрау Беларускай Народнай Рэспублікі з 2-га сьнежня г. г. пераносіць сваю чыннасьць у горад Вільню.“ Грамата так сама акуратна відаць па усім гораду. Людзі чытаюць, але шмат хто зьдзірае й кідае на зямлю...

Кажуць, сягодня маюць прыйці бальшавікі. Хадзіу на вакзал падзівіцца. Гасьцініца „Гарні“ ужо прыбрана чырвонымі флагамі з бальшавіцкамі абяцанкамі. Пайшоу першы сьнег. Каля вакзалу старая гандлярка яблыкамі цешылася з сьнегу і казала суседкам па кошыку: „Таварышам сьняжок і дарожку пасыпау.“ Ясна, беднота рада прыходу бальшавікоу...

Было цемна, як варочауся дадому. Каля юбілейнага дому спыніуся. Тут была Рада. У апошні дзень прыслуга пакрала электрычные лямпачкі і паабрывала дрот. Маетнасьць краў, хто хацеу. Ужо позна, а агонь у будынку гарыць. Мабыць ня увесь абарвалі дрот, і электрычаство гарыць само.

Сумна. Здаецца, што у тым будунку ляжыць пакойнік, а калі яго гараць сьвечкі... На Губернатарскай вуліцы гул. Гэта рэшткі бальшавіцкага параду...

Тое, што сталося, падобна да навальніцы. Неспадзявана хлынула яна на нашы палеткі, пазносіла усе, што легка ляжало і пакрыла загоны нашы брудам і сьмецьцем. Як у навальніцу, людзі уцякаюць дадому, хаваюцца у хаты і там чакаюць, покі пяройдзе бура,— так і нам, нялічэбным працаунікам у справе вызваленьня нашага народу, прышлося сыйці з поля і пахавацца у хату падчас навалу з усходу.

Многа шкоды наробіць гэтая навальніца, шмат хто скарыстае з нашага мазольнага дабра, параскіданага па полю і плывучага раучукамі, але бура пяройдзе й зноу распагодзіцца. Тагды дачакаемся мы яснага соунейка, каторае асушыць нашые палеткі, а дожджыкам змые бруд з нашых загонау, і нават сьмецьце паслужыць нам на карысьць, бо з-пад яго, змочанага, ярчэй заруніцца маладая сьвежая травіца.

Хто не разумее падзеяу сучаснасьці, той можа цешыцца, што [illegible] маскоуцау усходзіць сонцо будучыны. Няхай цешацца, няхай прымаюць няшчасных спакутаных грабежнікау за сапрауздных гаспадароу, працоуных пад дождж і грымоты.

Мы разумеем, што тое, што дзеецца ня прынясе дабра нашаму народу, калі-б тое, што сталося, сапрауды было-б тым, за што яго прымаюць, і калі-б яно запанавала, то няминучна; прынясло-б сьмерць нашаму народу. Народ-жа наш памерці ня можа, а значыць, гэта не соцыялізм, а навальніца. Гэта ня творыцца новае, а руйнуецца старое. Ня можа быць гадкі, каб народ, захаваушы душу сваю у пякельнай няволі прамінулага, страціу бы сябе, адтрымаушы волю. Жыве Беларусь, жыве наш народ, жыве яго самабытнасьць. Ня можна згадаць, якім шляхам пойдзе наш рух, адно паўна, што ен з кожным разам мацнее, расьце і крапіцца. Сталося ужо так, што самі ворагі нашы, змагаючыся з намі, робяць нашу прауду.“

Падау Я. Коляневіч.

АПОШНІЕ НАВІНЫ.

ПАВЕДАМЛЕНЬНЕ ПОЛЬСКАГА ГЭНЭРАЛЬНАГА ШТАБУ.

Ад. 14—XI.

Літоуска-Беларускі фронт.

У ваколіцы Полацку браніраваны варожы цягнік, каторы обстрэльвау нашые пазыцыі, агнем нашай артылерыі быу прымушаны адступіць. На рэшце фронта ажыуленая дзеяльнасьць разьведчыкау.

Валынскі фронт.

Упартые атакі бальшавікоу на Ем'льчын, якіе цягнуліся некалькі гадзін, былі адбіты з цяжкімі для іх стратамі.

Час. нам. Начальн. Гэн. Штабу, палкоунік ГАЛЛЕР.

Паведамленьне Літоускага штабу.

КОУНА. 13—XI. На фронце Дзьвіны вораг моцна абстрэльвау наш правы фланг праз стрэльбы і куляметы. На левым флангу спакойна. На фронце Нова-Радзівілішкі і Кабылін паказауся новы атрад Бэрмонта з адной гарматай. На другіх месцах фронту без перамен.

Амерыканскі легіон для Літвы.

ЛЬОНДОН 14—XI. Амэрыканскі легіон, які быу назначаны для службы у Літве, ужо адпраулены на месцо назначэньня.

Пераміріе паміж Украінай і Дэнікіным.

ЛЬВОУ, 14—XI. З Каменец-Падольску адтрымано непадцьверджанае паведамленьне, што на Украінска-Дэнікінскім фронце Дэнікін зрабіу пераміріе з украінскімі войскамі. Болей ранніе паведамленьні кажуць, што на Дэнікінскім фронце адбываюцца крывавые баі, у каторых прыймаюць учасьце усе галіцыйскіе войскі.

Прызыу украінцау.

ЛЬВОУ, 14—XI. Украінская дыпльоматычная місія, якая знаходзіцца у Рыме, загадала усім украінцам, якіе знаходзяцца у Італіі, вярнуцца на Украіну, каб працаваць над адраджэньнем бацькаушчыны.

Адступленьне Калчака.

ВЕНА, 14—XI. Войскі Калчака пад націскам бальшавікоу пакінулі Омск і Табольск.

Конфэрэнцыя аб Расіі.

ЛЬОНДАН, 15—XI. Льойд-Джорж у палаце абшчын заявіу, што у самым хуткім часе будзе склікана конфэрэнцыя прыязных дзяржау для разгляду яшчэ не разрэшаных пытаньняу, у тым ліку і расійскага.

Паведамленьне латыскага штабу.

РЫГА, 14—XI. На нямецкім фронце латыскіе войскі наступаюць у ваколіцы Торэнсбэрга. Прадмесьце Рыгі ачышчано ад ворага. На левым беразе Дзьвіны праціунік меу вялікіе страты. Мы захапілі батарэю цяжкай артылерыі. Французка-ангельскіе параходы падтрымліваюць нашые опэрацыі. [illegible]

У табары „единой, неделимой“.

I.

Намі адтрымавы рад кубанскіх і данскіх газэт, ярка малюючых настраеньне і палажэньне там, дзе так кіпуча і бытцам інтэнсыуна ідзе „возстановленіе великой, единой и неделимой“ Расіі.

Якое-ж пачуцьце сярод „возстановителей“? Чым жывуць яны і якія пэрспэктывы, што перад імі адкрываюцца?

Перад намі „Приазовскій Край“, які выходзе у Растове на Дану, (№ 215). Вось вынятак з прамовы б. прадстаўніка асобнай парады гэнэрала Драгомірова:

„*Нашае няшчасьце у поунай адсутнасьці адзінства (гучнасьці)*. Пасыланые на пасады некаторые адміністратары у першые-ж дні пачынаюць забываць, што яны толькі часьць вялікага організму—Расіі, перастаюць лічыцца з дырэктывамі ад цэнтру, і гэтым уносяць у жыцьце анархічные зачаткі.“

Газэта комэнтуе гэтые словы вельмі мінорнымі:

„Гэнэралу Драгаміраву, як быушаму старшыне асобнай парады, напэуна ўдумаму становішча дзеля меньшай, бадай, адпаведальнай і сурьёзнай работы у яшчэ не зусім скінуушым з сябе *самастойнасьці* туман краю, ня могуць ня быць асабліва блізкі і дорагі тые дырэктывы цэнтру, аб каторых ен гаворыць“.

I далей, на пытаньне, як дабіцца адзінства чыннасьці, газэта кажа:

„Цэнтр сам па сабе толькі тады і будзе мець цьвердую пазыцыю, калі у ім ня будзе адбіваецца ніякіх нахіляньняў ні управа, ні улева. Програмная, а яшчэ болей тактычная лінія павінна ісьці няухільна баразною нацыянальна-дзяржаунай ідэі, адметаючы усе іншае уладнай рукой...

„Трэба шчыра, проста і чесна заявіць сябе перад служачымі гэтай нацыянальна-дзяржаунай ідэі, як адзінай, каторая здоле вывесьці край з анархічна бальшавіцкага тупіку на сьветлые шляхі культурнага і папраудзе вольнага быцьця. Трэба зразумець, што *к старой Расіі няма павароту*, бо яна, гэтая старая Расія, абманула сваей па вярхоунасьцю.

„Ужо абазначыліся некаторые сымптомы цьвярозасьці і у лепшым значэньні патрыятычна думаючых дзеячоу, з паміж каторых няма вялікай трудзнасьці рабіць належны падбор працаўнікоў адроджанай Расіі. Праўда, іх яшчэ ня так шмат, але іх кадры абавязкова будуць папаунацца“...

Такое самапачуцьце найболей паважаных на Дану газэты. Вера, надзея, любоу дый толькі.

А вось і інформацыя „аб уласна-абывацельскім жыцьці“.

„Жыцьце наша, — піша нейкі Шыльлер з Таганрогу,—працякае у варунках зусім ненармальных, да каторых няма ніякай магчымасьці дапасавацца, і навет няма магчымасьці зразумець, што, праўду кажучы, творыцца у гэтым безканечным сумбуры і хаосе.“

I кажа: „Дзікі, сумбурны час!“

Што творыцца на Дану? У Растове няма вугля, насяленьне мерзне. Хлеб дарагі. Страшнае беззработцё.

Гэнэрал Дэнікін выехау у Адэсу і Кіеу і паездцы яго прыдаюць вялікае значэньне. Газэты запоунены весткамі аб пераменах у складзе вайсковага камандаваньня, вышэйшай адміністрацыі. Відаць, трудна Дэнікіну падабраць сабе дастойных памочнікау.

У Растове адкрыт Ангельскі лазарэт. Ангельскаму гэнэралу Хольману, начальніку Вялікабрытанскай місіі на палудзьне Расіі, прадстаулялася дэлегацыя, выказаушая пачуцьці на манер вернападданых пачуцьцяу ангельскаму каралю.

Начальнікам упраўленьня па земельнай гаспадаркай назначаны проф. Білімовіч.

Шмат зьвернута увагі на процэс „пайкі анархістау сындыкалістау“. У гэтай справе 5 чалавек засуджана на кару сьмерцьцю. Справа такая: Контрразведкай было выкрыты падгатауляны напад на Дэнікіна і донскага атамана Рагаеускага. Посьле доугага сачэньня, анархісты былі затрыманы паміж ст. Нікітаускай і Константынаускай. Пры арэшце яны аказалі сапраціуленьне і двое былі забіты, а рэшту арэштавалі. Пры іх было знайдзено аружжо і бомбы. Быу напад на кіеускага дыктатара Бродова, на гэнэрала Баратова, каторы цяпер лечыцца на Каукае.

Шмат увагі удзяляецца Заходу. Але у газэтах чуецца поуная несьвядомасьць у справе пагляду антанты на Расію. Газэты расхвальваюць антанту, кланяюцца перад ей, вераць у яе і з трывогай паведамляюць аб маючым быць прызнаньні Пэтлюры Амэрыкай і Францыяй.

Справам „аутаноміі“ удзелена шмат увагі, большай частка інформацыйнага характару.

14 і 16 верасьня г. г. у Новачаркаску і 19-га у Растове адбыліся пасяджэньні „совѣщаніе южно-россійской конференціи“ з прадстаунікамі глаунакамандуючага. На парадах абгаварывалося пытаньне аб *межах аутономных праву дзяржауных утварэньняу*. Абгаворана і прыняты прапазыцыі у справах: суду, харчаваньня, земляробства і зямляустройства, почты і тэлеграфу, народнай прасьветы.

Шмат увагі удзеляецца ваенным чыннасьцям добраахвотнай арміі. Апісваюцца яе пабеды, расхвальваюцца яе павадыры, але ніводнага слова няма аб няудачах.

I на фоне безканечных пабед дысанансам зьвініць такое паведамленьне:

„Недахват афіцэрау на фронце стау на столькі вялікім, што урад, як перададуць з асьвядомленых крыніц, пастанавіу абсудзіць пытаньне аб сваечасовым апавяшчэньні мобілізацыі вучняу казакау, горцау і пастаянных жыхарау Кубанскага краю. Змобілізованы будуць усе акончыушые сярэдня навуковые школы, як паступіушые у вышэйшые вучэльні, так і непаступіушые, але маючые на руках пасьведчаньні аб адсрочцы да канца навукі“.

Урад Дэнікіна цяпер абдумывае меры к організацыі мобілізацыі у ачышчаных ад бальшавікоу абшарах.

Такое вось палажэньне у сэрцы дэнікінскага табару, але не такие пачуцьці у іншых мясцох, занятых Дэнікінам. Аб гэтым—у другі раз.

Г. Л.

Політычные весткі.

Новая політыка Англіі у адносінах да Расіі.

Корэс. Бюро паведамляе з Ротэрдама, што Англія зьмяніла сваю політыку у адносінах да Расіі. Англія перакананася, што Калчак і Дэнікін заслабые, каб ствараць мощную дзяржаву у Расіі. Дзеля гэтага кааліцыя павінна цяпер дапасавацца да цяперашняга становішча у Расіі. Подлуг вестак з Парыжа, ангельская дзяржава ужо афіцыяльна заявіла французкай дзяржаве, што яна адмаўляе надалей выдаваць вайсковую і фінансовую падмогу арміям, ваюючым проці бальшавікоу.

Дэнікін пагражае вайной.

З Бухарэста паведамляюць, што апэтыты Дэнікіна, на усходнюю Галічыну не зьмяніліся. Есьць весткі аб тым, што калі б палякі хацелі бараніць Галічыну, дык безварункова будзе вайна паміж Дэнікіным і Польшчай.

Так-сама Дэнікін пагражае вайною і Румыніі, якая окупавала Басарабію.

Рэпрэсыі проці „чужых“ у Амэрыцы.

У Злучаных Штатах ідуць далей масавые арышты радыкальных левых агітатарау. Вялікі лік „чужых“ маюць адтрымаць загад выехаць з Амэрыкі.

Другая гадаушчына бальшавізму у Амэрыцы.

Подлуг паведамленьня „Н. В. Тагебл.“ з Копэнгагэн, расійскі бальшавікі хацелі да другой гадаушчыны рэвалюцыі выклікаць у Злучаных Штатах шырока-організаваное паустаньне. Усе паліцэйскіе установы павінны былі быць узарваны і паліцэйскіе салдаты—забіты „Політыкен“ кажа, што гэтаму удалося перашкодзіць толькі, дзякуючы энэргічнай працы амэрыканскай улады, якая арыштавала 3.500 асоб. Гэты рух організавалі маскоускіе бальшавікі. Гэто мелося быць пачаткам усесьветнай рэволюцыі.

Румынцы пакідаюць Будапэшт.

З Науэна паведамляюць, што Румынцы толькі цяпер выпаунілі загад царыскай вышэйшай рады і пакідаюць Будапэшт, адцягіваючы войско за Цісу.

Проф. Е. Карскі.

Стары беларускі этнограф і пісьменьнік Ян Чачот.

На чале беларускіх этнаграфау і пісьменьнікау пэршай палавіны XIX веку і па справядлівасьці і па часу павінен быць залічан Ян Чачот, вядомы польскі пісьменьнік 30—40-х гадоу з беларусау, які пакінуу значны сьлед у беларускай этнаграфіі і напісау некалькі творау у беларускай мове*).

Радзіуся Чачот у Навагрудзкім павеце, Менск. губ. Разам з Ад. Міцкевічам, сваім таварышам і земляком, ен адтрымау пачатковую і сярэднюю асьвету у дамініканскіх школах; кончыу навуку у Віленскім унівэрсытэце па адзелу маральных і політычных навук. Тут ен меу дачыненьне да гуртка „філаматау“, які сваею глаунаю мэтаю лічыу—патрыятызм, гуманнасьць і прасьвету. Дзеля таго, што гэтая організацыя паказалася ураду шкадліваю, Чачот быу арыштаваны; яго саслалі у Уфу, а потым у Твэр. З 1833 году яго зноу спатыкаем на Беларусі, у Леплі. У 1841 г. ен стау за бібліятэкара у Шчорсах у гр. Ад. Храптовіча, пасьля сьмерці якога ен жыу у Далматаушчыне і у Вольнай, мясцох сьціх Навагрудзкага павету, найбольш у сваіх школьных сьброу. Памер у 1847 г. у Друзгеніках і пахаваны на вясковых могілках каля Ратніцы. На помніку яго вырэзаны вершы Адынца:

Imię jego w ojczyźnie jest wiecznie związanem
Z Adamem Mickiewiczem i Tomaszem Zanem.

Ужо чыста этнаграфічная яго праца, якая дала узоры добрых запісау народных песень, прыказак, слоунічных асобнасьцяу, адзначаных хоць і латынскім шрыфтам, але з дабауленьнем асобных значкоу, — была у свой час цікавым зьявішчам. I ня толькі яго сучасьнікі, замілаваные романтычным каханьнем да народу, дорага цанілі іх, але і пазьнейшые зьбірацелі здабыткау народнай творчасьці (А. Кіркор, І. Насовіч, П. Шэйн і др.) прынесьлі ім павінную ахвяру: вельмі часта у свае зборнікі яны устаулялі запісаные Чачотам народные багацьці, як скарочаные, так і поуные; прыгэтым, часта перакручвалі яго простые запісы, перакладаючы іх з польскага на рускае пісьмо, нават не заусюды паказвалі крыніцы, адкуль выняты друкованые тэксты. У I т. „Бѣлорусов“ у адпаведных мясцох я больш менш дэтальна высьвятліу гэтае пытаньне; адсылаю туды цікаунага чытача. Тут заводжу толькі некаторые пасьведчаньні аб Чачоце, належачые Пыпіну. Пасьля дэтальнага разгляду яго этнаграфічнай дзеяльнасьці, Пыпін дайшоу да таго выніку, „што з Чачотам мы маем дзело не як з чалавекам якой-небудзь манлівай тэндэнцыі, а як з шчырым любіцелем, які ведау беларускую мову і народ змаленства і, прыняушы у сваей школе народны романтызм і чалавечные адносіны да народу, дапасовывау цяпер да жыцьця гэты даунейшы настрой“.

Да народных песень, дадзеных наўперад у добрых польскіх перакладах, а потым і у арыгіналах, ен дабавіу (выдзяліушы іх у асобную рубрыку) некалькі „swoich własnych po włościańsky spiewanycn“, у беларускай мове, з дадожаным тут-жа польскім перакладам. „Ці ня дойдуць яны як-небудзь у веску? ці не загавораць яны у сэрцах лепшых памешчыкау (panów), ці ня зьвернуць больш укаханай увагі на сялян, а разам з тым ці не парушаць да разьвіцьця і духоунага узросту гэтых працавітых аднасельнікау (zlomków) нашых?“—кажа ен у прадмове да песень (Piosnki 1844 г., XI). У другім месцы ен гэтак сама з вялікаю любасьцью гаворыць аб простым людзе (гл. Пыпін, IV, 47): „Сяляне нашы—народ добры, ціхі, працавіты, уважны... З імі мы можам быць счасьлівымі. За працу іх рук, удзяляючы ім працу нашай мысьлі і прасьветы, мы можамь узьвялічыць агульны дабрабыт“.

Яго „Własne piosnki wieśniacze“ маюцца у ліку 28 у кніжцы „Piosnki wieśniacze z nad Niemna i Dźwiny, z dołączeniem pierwołnych w mowie sławiano-krewickie;“ (Wilno 1844, 74—129), а яшчэ адна „Da miłych mużyczkou“ у „Piosnki“ (W. 1846, 62—63) Гэтаю песьняю канчаецца апошняя сэрыя яго песень. У ей мы маем падлік яго пагляду на народ і на палепшаньне яго натуры.

Да і я-ж вам памагу,	І мне Бог на свеце дау,
Песеньку сьпяваці,	Горо гараваці,
Да і я-ж міжы вамі узрос,	Што-бы лепш я вас любіу.
Пры бацьку і маці.	І умеу спагадаці.

Пасьля гэтага уступу, гдзе аутар нібы знаеміць сябе з народам, ен характарызуе паказаные ім раней народные песьні, цікавые і разнастайные сваім зьместам:

Ой што-ж вы напелі тут,	Але як прачхнецца з спа
Ды якога дзіва!	Гэта дабрадзейка.
Шкода, што на голас ваш,	Пэуна будзе слухаць вас
Старонка драмліва.	Лепш, як салавейка.

Адраджэньня мы дасягнем толькі цярплівою працаю, як пакінем піць гарэлку, а цяпер пьюць нават кабеты, дзеля чаго і народ выраджаецца:

Кіньце перты, жонкі, вы,	Благаславіць будзе Бог,
Мілые дзяучаты;	У каморы, аборы,
Доля, шчасьце зачне жыць,	І ня будзе такі люд,
Гдзе цьвяроза хата.	Бясьсільны, як хворы.

Калі мы дажывом да такога часу, то праканаемся, што Бог да нас міласьцівы:

Ой каб калісь нам дажыць	То-б запеу-бы з вамі я,
Да такой паправы;	Што нам Бог ласкавы!

Гэты верш цікавы і зьместам, зразумелым нават простаму чалавеку, цікавы і чыстаю народнаю моваю і вершам—тонічным харэем з рыфмаю цераз радок. Праўда, невялікая пауза пасьля семага складу прыпамінае цэзуру у сылябічным вершы; за блізкасьць з польскім вершам гаворыць і двухскладовая рыфма.

---

*) Гл. *Е. Карскі.* Бѣлорусы, I, 213—215, 436; *А. Пыпін.* Исторія русск. этнографіи, IV, 46—55; Wiek XIX. Sto lat myśli polskiej, życiorysy streszczenia, wyjątki. III. Warszawa 1907. 298—301. Тут і падробная бібліяграфія.

Школьная справа.

Беларуская школьная рада Меншчыны падала начальніку Менскага округу заяву гэтага зьместу:

„Пану Начальніку Менскага округу.

Беларускіе элемэнтарные школы істнуюць у Менску і на Меншчыне з восені 1917 г., як пераформаваные з былых расійскіх. Ступневы пераход у іх на беларускую мову кончыуся. У старшых аддзелах школы вучні азнаямляюцца цяпер із лацінкай, на якой выдаецца значная частка школьных падручнікау, кніг і газэт, і зразу-ж вучні будуць знаеміцца і з польскай мовай.

Толькі такі шлях працы у элемэнтарных беларускіх школах і мысьліць сабе Беларуская Школьная Рада Меншчыны. Навука у элемэнтарных школах павінна выкладацца у роднай мове вучню, іншы парадак, як не пэдагогічны, ня можа лічыцца Радаю рацыянальным.

У тых з мястовых і вясковых школау, дзе навука выкладалася дагэтуль у расійскай мове, і якіе па жаданьню людносьці пераформоуваюцца у беларускіе, можна часова у старэйшых аддзелах ужываць расійскіе падручнікі, уводзючы беларускую мову, як выкладовую, у ва усей школе, а у першым аддзеле абавязкова і беларускі лемэнтар кірыліцай.

Увесьці селета польскую мову у вясковых беларускіх школах, (а яны у большасьці складаюцца з 3-х і 4-х аддзелау пры адным настаунiку) як абавязковы прадмет, не магчыма, бо тагды прышлося-б лічыць, што у адным годзе, у адной і той-жа элемэнтарнай школе дзеці вучацца на трох мовах: беларускай, як аснауной, расійскай, як спадчына старога і польскай.

Некаторые павятовые інспэктары Менскага Округу, на запытаньне прадстаунікау ад сходу сялян і вясковых настаунікау беларускіх школау аб тым, як будзе адбывацца навука у школах, адказываюць, што польская мова абавязкова і у элемэнтарных беларускіх школах і даюць дазвол на адчыненьне беларускай школы пад варункам, каб для польскай мовы давалося у кожным аддзеле па 6 гадзін у тыдзень і нават у першым аддзеле, г. з. для дзяцей, якіе з сямьі беларускай ідуць першы раз у школу. Мала гэтага, Інспэктар школьны Менскага павету даючы дазвол на адчыненьне беларускае школы у весцы, адзначае у афіцыяльным пісьме, што беларускі лемэнтар трэба ужываць друкованы *лацінкай*.

Зьмена беларускага шрыфту на меншчыне з кірыліцы на лацінку ня можа залежыць ад аднаго інспэктара: гэта—справа дзяржауная. Пытаньне гэтае для нас тым важнейшае, што гістарычным сваім шрыфтам мы лічым *кірыліцу* і перамена шрыфту у цяперашні 'нявыразны момэнт можа мець вялікае політычнае значэньне і даць непажаданые скуткі у нацыянальнай беларускай справе, якую ізноу ворагі нашы з гэтай прычыны будуць тлумачыць людносьці як „польскую інтрыгу".

Зьвяртаючы увагу Пана Начальніка на вышэйпаданае, Беларуская Школьная Рада Меншчыны просіць аб тым, каб

1) У I аддзеле элемэнтарнай беларускай школы выкладаньне навукі адбывалося толькі пабеларуску, па падручніках, друкованых кірыліцай;

2) у II аддзеле адбывалося азнаямленьне з чытаньнем і пісаньнем лацінскім шрыфтам;

3) у III-х гадовай элемэнтарнай школе азнаямленьне з граматай і мовай польскай пачыналась з палавіны другога году навукі, а у 4-х гадовай школе з 3-га году навукі, пры чым, каб на гэта прыходзілося ня больш 3-х гадзін у тыдзень; гэта у 3-х гадовай школе за 1—1½ год навукі зложыць больш 150 лекцыяу, а у 4-х гадовай—больш 200, і гэткага ліку лекцыяу будзе саусім даволі для добрага азнаямленьня з польскаю мовай".

З прычыны правакацыйнай брахні „Минскаго Курьера".

Апошніе нумары бруковай газэткі „Минскій Курьеръ" заняты былі шаленай лаянкай па адрасу Рады Беларускай Народнай Рэспублікі. Ня ведаем, каму гэта патрэбна і па чыйму заказу робіцца. Спадзяемся аднак, што сваім цынізмам „Менскі Курьеръ" перабрау мерку. Застау дурня Богу маліцца, дык ен і лоб пабье...

Мы ня прывыклі лічыцца і полемізіраваць з органамі падобнага гатунку, як „Минскій Курьеръ". Мусім аднак сказаць для агульнага ведама, што вінаваціць беларускіе організацыі у бальшавізьме есьць провакацыйная брахня. Усебеларускі зьезд, разагнаны бальшавіцкімі штыкамі, выдзяліу з сябе Раду Рэспублікі, якая, посьле уцеку бальшавікоу, устанавіла першы беларускі Урад. Гэты Урад і уся Рада Рэспублікі, як усім ведама, былі абвешчаны без абароны закону, а што гэта значыць—гэта так сама кожнаму ведама. Некаторые з радных і дагэтуль гніюць у бальшавіцкіх астрогах. Урэшце беларускіе організацыі твораць разам з польскім Урадам беларускае войско для барацьбы з бальшавізмам.

Усе гэта вядома кожнаму. Памылкі з боку газэты быць не магло, а значыць, тут мае месцо выразны крымінал.

Мусім яшчэ зазначыць, што былые памагатары бальшавікоу з „Звѣзды" і „Бѣдноты", а цяперашніе льокаі польскай эндэцыі—народ ня пэуны. Каб запанавала тут новая улада, яны-б першые пусьцілі камень у плечы тых, каму сягодня цалуюць у боты.

Супрацоунікі газэты „Беларусь".

МЕНСКАЕ ЖЫЦЬЦЕ.

Прыбыу з Вільні беларус палкоунік Марчэнко па пытаньням, зьвязаным з інжанерна-кватэрнай часьцью беларускай арміі.

Выбары у мястовую раду. Да гэтага часу у г лоуны камітэт па выбарах пададзены 5 спіскау: рускі дэмакратычны на чале з Бохановым, Мінічам і інш, і соцыялістычны на чале з Капчэнко, Ярашэвічам і інш. P. P. S.—на чале з Бадзянам, Якобіні, злучаны польскі—на чале з д-рам Офэнбэргам, Дабрашыцам, Амбрашкевічам і злучаны жыдоускі на чале з Хургінам, Капланам і г. д.

Чакаюць падачы яшчэ аднаго спіска.

Выбары назначаны на 23 лістапада.

Жыдоуская абшчына падала начальніку округа пратэст па поваду невыстауленьня спіскау на жыдоускай мове і недалучэньня да спіскау тысяч выбаршчыкау.

Скарга пераслана гэнэральнаму камісару усходніх зямель.

У саюзе кватэрананімацеляу сягоньня, 18-га лістапада, адбудзецца першы агульны сход дзеле выбарау пасадных асоб і рашэньня організацыйных пытаньняу.

Першая партыя польскіх закладнікау прыбывае з Смаленску 21-га лістапада.

Кватэрная канфліктная камісыя пры упрауленьні менскага округу, пачаушы сваю працу, прыймае скаргі ад памешканцау і жыльцоу на неправільные дзеі дамауласьнікау.

Газа, па асобым бонавым картачкам праз коопэратывы мае прадавацца па 60 кап. фунт з 22-га лістапада.

Хлеб усе болей танеіць. Учора хлеб ужо прадавауся па 3 р. 50 к. —3 р. 35 к. фунт. Мука прадаецца па 160—155 руб. пуд.

Тэатр і мастацтво.

Сягодня 18 г. м., у Беларускай Хаце (Конны пляц) а 6-й гадзіне у вечары Павятовым Менскім Настауніцкім Саюзам пастаулена будзе пьеса—*Антось Лата*. Пьеса гэта вядомага беларускага пісьменніка—Тараса Гушчы (Я. Коласа). Назваць бы яе трэба „драматычны образ з жыцьця пьяніцы". Запрауды, гэта есьць абраз аднаго закавулку цемнага вясковага жыцьця. Пьеса вельмі ясна і праудзіва выяуляе, як гібнуць праз цемнату, ня маючы працы і дарогі, вялікіе таленты чалавечага духа.

Ролі будуць выканаы вясковымі настаунікамі і настауніцамі пад рэжысурай Міцкевіча.

Уласные песьні Чачота маюць у большай частцы дыдактычны напрамак: у іх, разам з добрымі рысамі сялянскага жыцьця, значнае месцо займае выяуленьне шкодных яго асобнасьцяу. Ідэал багатага селяніна у яго ня вельмі вялікі: трэба толькі, каб ен быу ашчодны, запасьлівы, працавіты, каб ухіляуся ад пьянства, хадзіу у царкву і часам запрашау к сабе дадаму гасьцей. Добра-б было, каб ен быу і граматны, але гэта ужо асаблівая роскаш. Да такіх песень залічаюцца №№ рьі кніжкі 1844 году: ЛXVII, ЛXXXVI, ЛXXXVII, ЛXVIII, ЛXIX. Вот якімі рысамі адзначаецца у яго добры гаспадар (74):

Як то добра, калі мужык
Грэзвы, гаспадарны!
Для такога у цэлым року
Жадны час ня марны!
Сьнегі тануць, ен гарадзіць
Колкі, што зімою
І навазіу і нагасау
Дабраю парою.
Есьць у яго і лучына,
І дроу многа клеткі,
Вясна блісьне, ен гатоу
[illegible]
І арэ і сее;
Косіць лугі, сенажаці,
Ніж жыто высее,
Хлеба мае і ня ходзіць,
Вясною па мерк,
Бо заумою ен ня лыкау

У карчме з кватэркі.
Леткам жонка і дзяучаты
Жнуць жыто, ярыну;
А ен звозіць, а ен аносіць,
Усе у хараміну.
Папар арэ і малоціць,
Зноу сее у полі;
І працуе рад і весел,
З мужыцкае долі;
Ен у сьвяты у царкву ходзіць,
Ня тоне у бядзе;
Бога, пана, сваю хату,
І работу знае.
А захочаць пагуляці,
У дом спросіць госьці;
Таліш сабе чарку водкі,
Выпье для важносьці.

Граматаю славіцца сяляне добрых Шчарсоускіх памешчыкау (80):

Шчорсы сьлывуць мужыкамі,
І ласкавымі панамі;
Што і чытаць нас вучылі
І любілі, ня гнуілі.

Магчыма, што тут няма падлыжніцтва да Храбтовічау, бо гэтые памешчыкі заусёды былі гуманна—асьвечанымі людзьмі. Шчарсоускіе сяляне і да гэтых часау адзначаюцца харастом.

З нягодных рысау сялянства больш за усе ганьбіцца пьянство, а пасьля гультайство (гл. №№ ЛXX, ЛXXII, ЛXXIII, ЛXXX, ЛXXIV.

А бадай ты новая
Карчма згарэла,
Як мая цераз цябе
Хатанька згалела!
Дзетачкі і жоначка
Бяз хлеба у тузе;
Конікі і волікі
Топяцца у лузе.

Перавага цьвярозасьці (88):

Каб у карчме не сядзеу,
То-бы чысьценькі хлеб еу,
А то зрабіла карчма,
Што куска хлеба няма.
Каб у карчме не сядзеу,
То-б сярмяжку цэлу меу;
А то зрабіла карчма,
Што у латах сярмяжка уся
Каб у карчме не сядзеу,
То-б валы, кароуку меу,
А то зрабіла карчма,
Што і воліка няма.

Але горш за усе пьяная кабета (94):

Калі чорта знаць хочаце,
То на яе пагледзеце;
Нішто горшага на сьвеце
Як піяная кабета.
Бога у душы ня мае
І сорам забывае;
Нішто горшага колам сьвета,
Як піяная кабета!

Дайшло да таго, што без гарэлкі ня можна навать пахаваць беднага чалавека, ня можна памянуць, памаліцца за яго (гл. №№ ЛXXIV, ЛXXV).

Ад пьянства ідзе і гультайство (ЛXXXVIII) ад гэтай прычыны занепадае сялянская і дворня гаспадарка (гл. №№ ЛXXVII і ЛXXXIX).

Ганьбавіцца і іншые недастачы, напрыклад, неахайлівасьць гаспадыні, працю якой Чачот раіць вельмі простым способам, аднак адпавядаючым норавам таго суровага веку (№ ЛXXVI, стр. 84):

Да ня ешь адна,
Да на ей сажы да са дзьве асьміні
Ой вазьмуж-ка дубіну,
Ой страсу сажу у асьміну!

Нарэкае на „курные" хаты і угаворвае: рабіць печы з комінаю, стараецца кідаць негігіенічны уклад жыцьця. (№ ЛXXXI, стр. 104):

Ой нашто сядаім мы, ой нашто,
Ой нашто у хаце, як у абору!
Гусі, сьвіньні і цялаты,
Нездароуя поуна хата;
Ой нашто, нашто?
Чы ня ясьць у нас і шкло і гліна?
Чы ня можам высьвесць каміна?
Ой сьветлае акенца,
Упусьціць міле сонца?
Чы ня можам, чы?

Некаторые з іншые [illegible]

нездаволена адносіцца да тых людзей, што псуюць бярозкі, пускаючы з іх увясною сок; (№ ЛXXVIII), што закопваюць грошы у землю, заміж таго, каб пусьціць іх у ход, (№ ЛXXIX), што ня вучаць дзяцей карысным рамеслам (№ ЛXXXIII, стр. 108).

Ой ты, суседзе багаты,
Сыноу, грошы многа маеш;
Сыноу дзяржыш за печаю,
Грошы у зямлю хаваеш,
Да павез-бы ты сыночка,
Як бычочка, як ваучочка,
Гдзе да места се учыці,
Чаравікі, боты шыці.
Ой аддау-бы ты другога
Да каваля, чы сьлесара,
Да завез-бы ты трэцяга
Да сталяра, чы бондара...

Але асабліва ен патрабуе вучыць сялян граматнасьці, што належыць да абавязкау памешчыкау (№ ЛXXXII).

Есьць песьні, гдзе прабіваюцца ноткі аб любошчах, але іх мала (гл. № ЛXXXIX, XC, XCI).

Усе песьні уласнага тварэньня Чачот заканчвае вершам—малітваю (№ XCIV, стр. 128).

Поле, поле шырокае,
Небо, небо глыбокае!
Божа, Ты наш вечны Пане!
Прымі ад нас павітаньне!
Уся зямля слонцам зьяе,
З ясным небам размауляе,
Што усе гэта Тваім дарам,
Што ты сьвету гаспадарам.
З ясным небам і зямлею
Чолам мы перад Табою!
З чыстым сэрцам і душою
Чолам мы перад Табою!
Благаславі Твае дзеткі,
Працу нашу і палеткі;
Благаславі усе людзі,
Няхай усім добра будзе!

Хоць у некаторых вершах Чачота затрачваецца народны склад і верш прымае сылябічны характар, але, наогул, ен здольна падходзіць да народных песень. Дзеля гэтага пазьнейшые зьбіраці народнай творчасьці часта зьмяшчалі іх у агульны лік няштучных творау, вядома запісаушы іх з вуснау народа...

Беларускі тэатр.

Прэзыдыюм Часовага Беларускага Нацыянальнага Камітэту даручыло вядомаму нашаму драматургу і артысту п. Ф. Алехновічу арганізаваць у Менску беларускі тэатр. П. Алехновіч пачау ужо рабіць у гэтым напрамку адпаведныя крокі і хутка перэбярэцца у Менск, каб тут пачаць сваю тэатральную работу.

Рэдактар-выдавец
Ядв. ЛУЦЭВІЧ.

ГРУППА ИЗБИРАТЕЛЕЙ
устраивает
В воскресение 16-го ноября в 6 часов вечера в Рабочем Доме (Кафедральная пл. № 5, дом Ляховского).
Во вторник 18-го ноября в 6 часов вечера в Интимном Театре (Ново-Московская ул. зал „Париж“).
В четверг 20-го ноября в 6 часов вечера в Белорусской Хатке (Конная площадь).
ПРЕДВЫБОРНЫЕ СОБРАНИЯ.
Отвстственные лица: *Б. И. Беднарович. П. П. Кащенко. Н. К. Ярошевичъ. А. Ф. Ульянов.*

Со вторника 11-го сего ноября
Контора Союза Об'единенных Кооперативов
(быв. Минскій Централ. Рабочій Кооператив)
временно переносится из помѣщенія „Эксимпорта“ въ помѣщеніе быв. Статистическаго Бюро, уг. Доминиканской (Петропавловской) и Фадея Рейтана (Юрьевской) ул. д. № 16 над аптекой.
Вход с Юрьевской ул.
Просят заинтересованных лиц обращаться по вышеуказанному адресу с 9 ч. утра до 4 час. дня.
ПРАВЛЕНІЕ.

Друкарня Інвалідаў, Менск.